

Dorota STEFAŃSKA*

KATOLICKIE STOWARZYSZENIE MŁODZIEŻY W SZADKU W LATACH 1934–1939

Streszczenie: Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży w Szadku powstało w 1934 r. w wyniku reorganizacji istniejącego od 1919 r. Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej i prowadziło aktywność religijną oraz społeczną pod kierunkiem duchowieństwa w ramach Akcji Katolickiej aż do chwili napaści na Polskę Niemiec hitlerowskich.

W Szadku patronem Stowarzyszenia w latach 1934–1939 był proboszcz parafii ks. Edward Lidtke, a asystentami kościelnymi stowarzyszenia: ks. Stefan Flisiak (1934–1936), ks. Bernard Głoskowski (1936–1939).

Szadkowskie oddziały młodzieży męskiej i żeńskiej wraz z oddziałami w Małyniu, Zygrach, Zadzimiu i Korczewie tworzyły podokręg szadkowski wchodzący w skład okręgu sieradzkiego, podległemu diecezjalnemu stowarzyszeniu we Włocławku kierowanemu przez ks. Stefana Pietruszkę.

Celem organizacji było wychowanie młodzieży pozaszkolnej w duchu wiary katolickiej i narodowym. Służyły temu organizowane przez duchowieństwo centrali włocławskiej rekolekcje, dni społeczne, manifestacje katolickie: kongresy, zloty, igrzyska sportowe, pielgrzymki. Oddziały z Szadku uczestniczyły: w Kongresie Eucharystycznym Ziemi Sieradzkiej w Sieradzu (czerwiec 1934 r.); w okręgowych zlotach i igrzyskach sportowych w Zduńskiej Woli, Sieradzu i Złoczewie; w zlotach diecezjalnych w Charłupi Małej i we Włocławku oraz w ogólnopolskim w Częstochowie we wrześniu 1938 r.

Zdobyte przez młodzież doświadczenie organizacyjne oraz poczucie godności katolickiej i narodowej zaowocowało podczas 6 lat okupacji hitlerowskiej, kiedy to młodzież zaangażowała się w tworzenie struktur organizacyjnych Polski Podziemnej, a silna wiara w Boga i rodzinę ułatwiała pokonanie trudów codziennego życia.

Po 1945 r. w Szadku Katolickie Stowarzyszenie nie wznowiło działalności ze względu na restrykcyjne rozporządzenia władz komunistycznych, również po 1989 r. mimo sprzyjającej sytuacji politycznej nie odnowiono struktur.

Słowa kluczowe: Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, Akcja Katolicka, Szadek.

* Dorota Stefańska, mgr historii, emerytowana nauczycielka zespołu szkół w Szadku, członek Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Szadku.

Działalność katolickiej organizacji młodzieżowej w Szadku w okresie 1919–1933, kiedy funkcje proboszczy szadkowskich pełnili ks. Stanisław Mirecki, ks. Antoni Orchowski i ks. Jan Stanisław Żak, została przedstawiona w poprzednim tomie „Biuletynu Szadkowskiego”¹. W kolejnych latach pracę z katolickimi stowarzyszeniami młodzieżowymi kontynuował, mianowany proboszczem w Szadku 11 kwietnia 1934 r., ks. Edward Lidtke (objął parafię 30 kwietnia 1934 r.)². Ks. Lidtke wraz ze współpracującymi wikariuszami: ks. Stefanem Flisiakiem i ks. Bernardem Głoskowskim, asystentami szadkowskich oddziałów Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, wprowadzili w życie reformę stowarzyszeniową, która została postanowiona na zjeździe Akcji Katolickiej w Krakowie 5 lutego 1934 r.



Fot. 1. Ks. Edward Lidtke – protektor KSM w Szadku w latach 1934–1939

Źródło: fot. z zakrystii kościoła parafialnego w Szadku

W ramach Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży (KSM), które powstało w wyniku reorganizacji (mającej związek z uchwaleniem nowego prawa o stowarzyszeniach) istniejącego od 1919 r. Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej (SMP), działało Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej (KSMM) oraz Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej (KSMŻ). Wprowadzenie nowych statutów nie miało większego wpływu na działalność organizacji – Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży kontynuowało formy pracy przyjęte wcześniej przez Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej. Oddziały parafialne KSM (męski i żeński) współ-

¹ Zob. D. Stefańska, *Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej w Szadku w latach 1919–1934*, „Biuletyn Szadkowski” 2014, t. 14, s. 151–172.

² Ks. K. Rulka, *Z 49 lat pracy duszpasterskiej 14 lat w Szadku – ks. Edward Lidtke*, „Biuletyn Szadkowski” 2009, t. 9, s. 47; *Zmiany w Diecezji*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” (dalej: KDW) 1934, R. XXVIII, nr 5, s. 157.

pracowały z parafialnym zarządem Akcji Katolickiej, uzgadniały z nim sposób realizacji programów i brały udział we wspólnych uroczystościach i manifestacjach katolickich³.

Wkrótce po powołaniu do życia parafialnej Akcji Katolickiej delegacja z parafii szadkowskiej uczestniczyła w Kongresie Eucharystycznym Ziemi Sieradzkiej, zwołanym przez pasterza diecezji ks. bpa Karola M. Radońskiego do Sieradza na dzień 9 i 10 czerwca 1934 r.⁴

Katolickie kongresy, zjazdy, pielgrzymki i pochody miały istotne znaczenie dla ruchu katolickiego, stanowiąc zbiorowy wyraz przekonań i dążeń, pogłębiały świadomość katolicką, budziły poczucie solidarności i potęgowały aktywność⁵.

Szerzeniu idei katolickich stowarzyszeń młodzieży służył także „tydzień propagandy” urządzony 11–18 listopada 1934 r. przez szadkowskie oddziały parafialne. Punktem kulminacyjnym tego tygodnia było „święto młodzieży”, w ramach którego zorganizowano capstrzyk (w przeddzień), uroczyste nabożeństwo, defiladę, wystawę, akademię poświęconą św. Stanisławowi Kostce i przeprowadzono uliczną zbiórkę⁶.

W 1934 r. w okresie Wielkiego Postu centrala włocławska KSM przygotowała w diecezji „tygodnie społeczne” i zamknięte rekolekcje. W ramach „tygodnia społecznego” zorganizowano kurs, na którym omawiano zagadnienia związane z kulturą i dyscypliną organizacyjną oraz programem działalności, a także wysłuchano referatu *Odpowiedzialność moja za rozwój, działalność i honor mojego S.M.P. względem Boga, Ojczyzny i Społeczeństwa*.

W latach 1934–1936 pracą szadkowskich stowarzyszeń młodzieżowych kierował wikariusz ks. Stefan Flisiak (wyświęcony na kapłana 19 czerwca 1932 r.), który przybył do Szadku z Konina, w miejsce ks. Władysława Siepki (przeniesionego do Stawiszyna)⁷.

Ks. S. Flisiak przygotował oddziały młodzieżowe do udziału w zjeździe okręgowym, połączonym z zawodami sportowymi w Zduńskiej Woli 23 czerwca 1935 r.⁸ Wspólnie z organistą Stefanem Grabarczykiem opracował także repertuar na konkurs pieśni dla okręgu sieradzkiego, który odbył się w Sieradzu 15 września 1935 r.⁹ Program działalności szadkowskiego KSM w 1935 r. przewidywał m.in. organizację „święta druhen”, wieczornicy i udział w obchodach święta 3 Maja. Na zebraniach poruszano m.in. problem właściwego zachowania druhen na za-

³ *Akcja Katolicka zwartą organizacją*, KDW 1934, XXVIII, nr 10, s. 244.

⁴ *Biskup włocławski do katolików Ziemi Sieradzkiej*, KDW 1934, nr 5, s. 154–156; *Wieści z Diecezji Sieradzkiej*, „Kongres Eucharystyczny” 1934, nr 9, s. 226–228.

⁵ *Z Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej. Manifestacje katolickie*, KDW 1934, R. XXVIII, nr 1, s. 9–10.

⁶ *Z Diecezjalnej Centrali*, KDW 1034, R. XXVIII, nr 11, s. 273.

⁷ *Przeniesieni*, KDW 1934, R. XXVIII, nr 11.

⁸ KDW 1934, nr 5, s. 151–152.

⁹ Tamże, nr 4, s. 116.

bawach i zawodach sportowych, a także omawiano publikacje zamieszczone w prasie stowarzyszeniowej. Druhowie uczestniczyli w zimowych (14–21 lutego 1935 r.) i letnich (2 czerwca 1935 r.) kursach wychowania fizycznego w Sieradzu oraz grach sportowych organizowanych w Zduńskiej Woli¹⁰. Na spotkaniach kółka wychowawczego młodzież podejmowała rozważania nad hasłem zalecanym przez Episkopat Polski na rok 1935 – *Chrystus w rodzinie*¹¹. Oddział szadkowski włączył się w organizację obchodów związanych z żałobą narodową, ogłoszoną po śmierci marszałka Józefa Piłsudskiego (12 maja – 21 czerwca 1935 r.).

W październiku, w związku ze zbliżającym się świętem zmarłych, zwracano szczególną uwagę na potrzebę troski o cmentarze (we współpracy z Akcją Katolicką i ks. proboszczem), a zwłaszcza opieki nad tymi grobami, które pozostawały zaniedbane¹².

W dniach 7–21 czerwca 1935 r. męskie oddziały KSM w okręgu sieradzkim wizytował sekretarz generalny KSMM Walenty Majdański, który dokonał inspekcji m.in. oddziałów w Szadku, Korczewie i Małyniu. Z tej okazji zorganizowano nie tylko parafialne spotkania młodzieży, ale także zebrania dla rodziców, na których prezentowany był referat o wartościach wychowawczych KSM. Na zakończenie Jubileuszu Odkupienia, zgodnie z rozporządzeniem władz zwierzchnich, ks. S. Flisiak zorganizował pielgrzymkę na Jasną Górę, połączoną z uzyskaniem odpustu jubileuszowego¹³.

W grudniu 1935 r. na zebraniach szadkowskiego KSM omawiano organizację kursów z zakresu ślusarstwa i stolarstwa, kroju i szycia, wieczorowych kursów oświatowych i zajęć świetlicowych, organizację wieczoru kolęd, jasełek i spotkania opłatkowego, a także prenumeratę czasopism na kolejny rok („Kierownika”, „Przyjaciela” i „Tygodnika Polskiego”). Akcja szerzenia oświaty, prowadzana w odpowiedzi na apel Polskiej Macierzy Szkolnej, była szczególnie istotnym zadaniem, zwłaszcza w sytuacji gdy w kraju było 6 mln analfabetów, a 0,5 mln dzieci w wieku szkolnym nie uczęszczało do szkoły¹⁴.

Szadkowskie oddziały, męski i żeński, KSM podlegały okręgowi sieradzkemu. Od jesieni 1935 r. patroni i asystenci oddziałów zobowiązani byli kontaktować się w sprawach organizacyjnych i programowych z nowo powołanymi przez ks. bpa K. M. Radońskiego osobami, które objęły kierownictwo KSM w okręgu sieradzkim. Byli to: protektor – ks. W. Pogorzelski, asystent powiatowy sieradzkiego okręgu KSMM – ks. Józefa Dalaka z Wróblewa, kierownik KSMM

¹⁰ KDW 1935, nr 4, s. 117.

¹¹ *Z Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej. Święto Chrystusa Króla*, KDW 1935, nr 10, s. 247–248; *Szczegółowy program pracy na m-c październik*, KDW 1935, nr 10, s. 257, 259.

¹² KDW 1935, nr 10, s. 250.

¹³ Zob. J. Stulczewski, *Katolickie Stowarzyszenie w Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2012, t. 12, s. 254.

¹⁴ *O szerzeniu oświaty*, KDW 1935, nr 12, s. 320; *Szczegółowy program pracy na m-c XII*, s. 323.

i KSMŻ – ks. Feliks Bińkowski z Sieradza, prezes sieradzkiego okręgu KSMM – Tadeusz Puławski z Dąbrowy Wielkiej oraz prezes sieradzkiego KSMŻ – Joanna Walewska (opiekunka podokręgu szadkowskiego KSM)¹⁵.

Z początkiem 1936 r. zmieniły się przepisy dotyczące umundurowania – rozporządzenie centrali organizacji młodzieżowych w Poznaniu i we Włocławku nakazywało oddziałom męskim i żeńskim powstrzymanie się od noszenia munduru, dystynkcji, odznak organizacyjnych oraz sztandarów w miejscach publicznych, aż do chwili ponownego zatwierdzenia ich przez władze państwowe¹⁶.

Podobnie jak w latach poprzednich również 1936 r. młodzieżowe organizacje katolickie rozpoczynały od zamkniętych rekolekcji i kursów społecznych. W dniach 13–17 stycznia 1936 r. rekolekcje i kurs dla 37 męskich oddziałów KSM, prowadzone pod kierunkiem ks. S. Pietruszki i przy współudziale ks. Jabłońskiego, odbyły się w Wąglczewie. Wśród uczestników nie było jednak oddziałów z Szadku, Małynia, Korczewa i Zalesia (podokręg szadkowski)¹⁷. Dlatego trudno się dziwić, że prezydium sieradzkiego okręgu KSMM (na czele z prezesem T. Pułaskim) na konferencji z udziałem prezesa diecezjalnej centrali KSM (ks. Stanisława Pietruszki) krytycznie oceniło kierownictwa lokalnych oddziałów KSMM, stwierdzając, iż *trudno pomyśleć o owocnej pracy bez stałego i systematycznego szkolenia przodowników, co ułatwia Centrala przez organizowanie Tygodni Społecznych, kursów gospodarczych, konferencji*¹⁸.

W żeńskich oddziałach KSM podejmowano działania z zakresu kultury fizycznej druhen, organizowano kursy wychowania fizycznego, a nabytą sprawność prezentowano podczas igrzysk sportowych i zlotów organizowanych m.in. w Sieradzu i Złoczewie. Zwracano uwagę na odpowiedni strój sportowy kobiet, a dziewczęta podczas imprez sportowych wykonywały ćwiczenia rytmiczno-taneczne, pieśni i tańce ludowe.

Igrzyska sportowe dla okręgu sieradzkiego w 1936 r. (21 czerwca) odbyły się w Złoczewie. Oddział żeński KSM z Szadku starannie się przygotował do tego wydarzenia. Każda uczestniczka miała sportowy strój – białą bluzkę z długimi rękawami (z odznaką KSMŻ) i krawatem organizacyjnym, granatową plisowaną spódniczkę, a pod nią czarne lub granatowe szarawany, białe skarpety i tenisówki oraz granatowe berety¹⁹. Ks. S. Flisiak zgłosił szadkowski oddział KSMŻ w sekretariacie okręgu (u kierowniczkii okręgu sieradzkiego – siostry J. Orłowskiej w klasztorze ss. Urszulanek) dwa tygodnie przed igrzyskami²⁰. Program zawodów przewidywał: siatkówkę, ćwiczenia plastyczne (obraz dowolny), tańce narodowe

¹⁵ *Nominacje w Sieradzkim Okręgu KSMM i KSMŻ*, KDW 1935, s. 255, 257.

¹⁶ *Dekret Prezydenta RP z dn. 2 października 1935 r. o odznakach, mundurach; Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 15 listopada 1935 r.*, KDW 1936, nr 1, s. 23.

¹⁷ *Rekolekcje zamknięte w Wąglczewie*, KDW 1936, nr 2, s. 63.

¹⁸ *Z naszych doświadczeń w KSM*, KDW 1936, nr 2, s. 62.

¹⁹ *Zbliżają się Igrzyska*, KDW 1936, nr 5, s.153–154.

²⁰ *Sprawy bieżące. Okręg Sieradzki*, KDW 1936, nr 4, s.116.

(krakowiaka, mazura, kujawiaka, poloneza względnie oberka), korowody i inscenizacje (popisy dowolne). Komisja sędziowska przy ocenie wykonywanych ćwiczeń zwracała uwagę na karność, sprawność, pomysłowość prezentowanego programu, wygląd zewnętrzny drużyny i estetyczne wykonanie ćwiczeń²¹. Igrzyska sportowe były częścią programu V Okręgowego Zlotu Sieradzkiego Okręgu KSMM i KSMŻ, który ponadto przewidywał organizację wystawy prac ręcznych, zawodów lekkoatletycznych dla druhów i akademię zlotową²².



Fot. 2. Młodzież Szadkowskiego KSM z ks. S. Flisiakiem – zdjęcie ze Złoczewa (czerwiec 1936 r.)

Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz

Większość członków KSM stanowiła młodzież w wieku 15–16 lat. W trosce o jej rozwój duchowy i fizyczny organizowano działania wyrabiające silną wolę, postawy prospołeczne, umiejętność współdziałania w grupie, a także kształtujące właściwą postawę moralną²³. Co roku druhny i druhowie organizowali święta młodzieży – w 1936 r. druhny w dniu 19 września, a druhowie w dniu 15 listopada. Program działalności stowarzyszeń przewidywał udział młodzieży nie tylko w uroczystościach kościelnych, ale również narodowych. W 1936 r. w święto Konstytucji 3 maja, po mszy św. w intencji ojczyzny, młodzież wzięła udział w pochodzie (z kościoła na pl. T. Kościuszki, przy ul. Parkowej i Glinianki), a w remizie strażackiej zaprezentowała inscenizację o tematyce historyczno-patriotycznej.

²¹ *Warunki Igrzysk*, KDW 1936, nr 5, s. 155.

²² *Złoty Okręgowy*, KDW 1936, nr 7, s. 188.

²³ *Czy program KSM powinien uwzględniać wychowanie fizyczne*, KDW 1936, nr 7, s. 189–190.



Fot. 3. Młodzież żeńska KSM w Szadku z ks. S. Flisiakiem (19 września 1936 r.). Na zdjęciu siedzą w pierwszym rzędzie od lewej: Maria Pawlikowska, Maria Domagalska, Janina Biesiada (z męża Lipińska, kłęczą), Zofia Kamińska; stoi pierwsza od lewej Irena Gruszczyńska; stoją od prawej: Stanisława Kopińska, Maria Kosińska (Manios), Stanisława Łazuchiewicz, Krystyna Pawlikowska (Sowa), Sulińska (Mizerska); obok ks. Flisiaka stoi Sabina Sulińska

Źródło: ze zbioru Marianny Manios



Fot. 4. Młodzież KSM w Szadku wokół sztandaru organizacyjnego (1936 r.)

Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz



Fot. 5. KSM w Szadku – występy z okazji święta Konstytucji 3 maja (1934–1936).
 Na zdjęciu od lewej: N. N., N. N., Pawlikowska, N. N., Stanisława Łazuchiewicz,
 N. N., Janina Godzińska, N. N.; stoi ks. S. Fisiak
 Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz

Jesienią 1936 r. ks. S. Flisiak, decyzją biskupa włocławskiego, został przeniesiony do Sadlna²⁴, a funkcję wikariusza szadkowskiego objął ks. Bernard Głowski, dotychczasowy prefekt w Warcie²⁵. Nominacja na wikariusza oznaczała automatycznie nominację na asystenta kościelnego stowarzyszeń młodzieżowych w Szadku, zgodnie z ustawą o stowarzyszeniach odpowiedzialnego za wychowanie religijne i kierownictwo duchowe oraz prowadzenie i rozwój koła wychowawczego²⁶.

W 1937 r. katolickie organizacje młodzieżowe diecezji przygotowały się do realizacji, przygotowanego przez centralę włocławską, programu działalności w okręgach i oddziałach KSMM i KSMŻ, który zakładał²⁷:

- zorganizowanie „tygodni propagandy” w oddziałach terenowych w terminie poprzedzającym poświęcenie Domu KSM we Włocławku;
- uczestnictwo w Zlocie Stowarzyszeniowym KSMM i KSMŻ z okazji poświęcenia siedziby diecezjalnego Domu KSM we Włocławku;

²⁴ *Zmiany w diecezji*, KDW 1936, nr 10, s. 242.

²⁵ Tamże, s. 241. Ksiądz B. Głowski napisał do KDW biogram zmarłego 4 września 1936 r. proboszcza w Małyniu – ks. Konstantego Jurgiłasa, KDW 1936, nr 12, s. 309–310.

²⁶ *W sprawie nominacji protektorów i asystentów kościelnych*, KSMMiŻ, KDW 1936, nr 10, s. 237–238.

²⁷ KDW 1937, R. XXXI, nr 1, s. 17–22.

- uczestnictwo w zlocie okręgowym w Charłupi Małej w dniach 7–8 września 1937 r.;
- uczestnictwo w zorganizowanych przez włocławską centralę KSM „tygodniach społecznych”, zamkniętych rekolekcjach i kursach dla kierownictw oddziałów;
- uczestnictwo w konferencjach organizowanych w siedzibie okręgu sieradzkiego dla księży protektorów i asystentów kościelnych;
- motywowanie oddziałów do zwoływania dwa razy do roku zebrań w celu zapoznania rodziców z bieżącą działalnością oddziałów i planami na przyszłość;
- uczestnictwo w kwartalnej spowiedzi i komunii św., także z okazji kursów i zlotów;
- organizację pielgrzymki do obrazów Matki Boskiej cudami słynącej i urządzenie ślubowania na wzór ślubowania jasnogórskiego akademików (dla okręgu sieradzkiego pielgrzymka do Charłupi Małej).

W sferze oświaty program zachęcał asystentów kościelnych do:

- prenumerowania i czytania pism organizacyjnych: „Kierownika”, „Młodej Polki”, „Przyjaciela Młodzieży”, „Tygodnika Polskiego” (organu centrali diecezjalnej KSMMiŻ we Włocławku);
- organizowania kursów oświatowych, wzorowanych na programach Katolickich Uniwersytetów Ludowych;
- organizowania bibliotek i rozbudzali zamiłowania do książek.

W sferze kulturalno-artystycznej program zakładał:

- podniesienie poziomu artystycznego i estetycznego urządzanych przez oddział imprez (zabaw, akademii, przedstawień);
- pielęgnowanie pieśni polskiej o charakterze religijnym, patriotycznym, organizacyjnym i pieśni ludowych oraz organizowanie kursów dla chórów.

W dziedzinie wychowania zawodowego program przewidywał organizowanie kursów samowystarczalności gospodarczej w zakresie stolarstwa, ślusarstwa, malarstwa, betoniarstwa, introligatorstwa i czapnictwa, a w sferze sportowej tworzenie oddziałów sportowych dla druhów i druhen oraz organizowanie zawodów w okręgu, również z okazji kolejnego zjazdu stowarzyszeniowego.

Realizacja założonego programu KSM zależała od zaangażowania młodzieży i warunków lokalowych, a także od otrzymanej z zewnątrz pomocy i możliwości materialnych. Akcja Katolicka Młodzieży, ściśle związana z pracą duszpasterską, była również silnie uzależniona od możliwości finansowych i czasowych księży parafialnych²⁸.

4 września 1937 r. odbył się zlot KSMM i KSMŻ we Włocławku połączony z poświęceniem diecezjalnego Domu Młodzieży. Z polecenia biskupa włocławskiego protektorzy i asystenci stowarzyszeń mieli zapewnić jak najliczniejszy

²⁸ Zakończyliśmy rok organizacyjny, KDW 1937, nr 12, s. 343.

udział delegacji z okręgu i poszczególnych parafii²⁹. Podczas zlotu wszystkie stowarzyszenia młodzieżowe poświęciły się Najświętszemu Sercu Jezusowemu, a oddział szadkowski zobowiązany został do powtórzenia ślubowania w parafii w niedzielę św. Stanisława Kostki, odmówienia aktu intronizacji i zawieszenia w ognisku obrazu Boskiego Serca³⁰.

Młodzież okręgu sieradzkiego została zaproszona przez ks. bpa K. M. Radońskiego do uczestnictwa w uroczystościach religijnych w Charłupi Małej pod Sieradzem w związku z koronacją obrazu Matki Bożej (*Jej święto koronacyjne jest Waszym świętem. Staraniem i dumą Waszą niechaj będzie, aby wypadło jak najwspanialej. Przybywajcie Wy nade wszystko, bo to dzień chwały „Księżnej Sieradzkiej”, jak pięknie nazwano Charłupską Panienkę*³¹). Opiekunowie szadkowskich oddziałów, ks. proboszcz E. Lidtke i ks. B. Głoskowski zapoznali parafian z orędzim skierowanym do diecezjan z tej okazji, a delegacja młodzieży szadkowskiej w święto Narodzenia Najświętszej Marii Panny (8 września 1937 r.) uczestniczyła w zlocie okręgowym oraz mszy pontyfikalnej, podczas której biskup włocławski ukoronował obraz Matki Boskiej Charłupskiej³².

Każdego roku duchowni z Szadku organizowali również pielgrzymki na Jasną Górę, w których brali udział liczni parafianie i stowarzyszenia parafialne, także młodzieżowe. Jedną z takich pielgrzymek, z inicjatywy ks. E. Lidtke, odbyła się 26 sierpnia 1937 r.

W 1937 r. biskup włocławski zwracał uwagę na trudne warunki, w jakich przyszło działać organizacjom młodzieżowym, wskazując na uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne oraz wspominając o skomplikowanej sytuacji międzynarodowej wywołanej wojną domową w Hiszpanii, podczas której zawarły się siły republikańskie z dyktaturą faszystowską, a pozycja duchowieństwa i kościoła została mocno nadszarpnięta. Niebezpieczeństwo stanowiła także komunistyczna i ateistyczna propaganda szerzona wśród robotników i społeczeństwa wiejskiego. Ks. bp K. M. Radoński ostrzegał młodzież przed złowrogą, ateistyczną propagandą Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”³³. Domagał się, aby w każdej parafii istniały i aktywnie oddziaływały na środowisko oddziały wszystkich stowarzyszeń Akcji Katolickiej. W nawiązaniu do apelu biskupa duchowieństwo szadkowskiej parafii powiadomiło młodzież o grożących im niebezpieczeństwach, zwłaszcza ze strony organizacji sowieckich prowadzących działalność antykatolicką. Wrogię indoktrynacji miały zapobiegać funkcjonujące w czasach probostwa ks. E. Lidtkego bractwa i stowarzyszenia (Bractwo

²⁹ *Rozporządzenia diecezjalne*, KDW 1937, nr 9, s. 231.

³⁰ *Do Księży Asystentów w KSMMiŻ*, KDW 1937, nr 10, s. 277–278; *Odezwa Zarządu KSM*, KDW 1937, nr 11, s. 316–317.

³¹ *Orędzie do diecezjan dotyczące koronacji obrazu Matki Bożej w Charłupi Małej*, KDW 1037, R. XXXI, nr 8, s. 229.

³² *Kronika kościelna i diecezjalna*, KDW 1937, nr 10, s. 289.

³³ *Rozporządzenia diecezjalne. List pasterski*, KDW 1937, R. XXXI, nr 2, s. 33–42.



Fot. 6. Kompania z Szadku pod przewodnictwem ks. E. Lidtke na Jasnej Górze (26 sierpnia 1937 r.) Na zdjęciu, w pierwszym rzędzie: Szymański (pierwszy od lewej, prowadził sklep z wódką w Rynku), Honorata Rojek z Osin (druga od lewej), Tadeusz Szymański (nr 3, z laską, ur. 5 lutego 1924 r., zginął w obozie koncentracyjnym KL Stutthof 1 listopada 1942 r.), Dzieniakowski (nr 4, ministrant, później krawiec), ks. E. Lidtke (nr 5), Marian Piotrowicz (nr 6, ministrant, później nauczyciel akademicki, działacz i prezes ŚZZAK Okręg Śląski w Katowicach), Henryk Dzieniakowski (nr 7), Jagiełło z Kościelnej z synem Józefem (nr 8), Kosiński z ul. Warszawskiej (nr 9), Stachurska z Marcelowa (nr 10); powyżej: Łazuchiewicz (nr 11, prowadził piekarnię), Władysław Kryziński (nr 12, w Runku prowadził skład win i wódek), Jan Niedźwiecki (nr 13, zginął 1939 r.)

Źródło: Zdjęcie wykonane przez Chrześcijański Zakład Fotograficzny M. Siemkowskiego w Częstochowie. Ze zbioru Mariana Piotrowicza z Katowic

Matki Bożej Różańcowej, Bractwo Pięciu Ran Pana Jezusa, Bractwo Bożego Ciała, Bractwo św. Anny, Trzeci Zakon św. Franciszka, Żywy Różaniec, Katolickie Stowarzyszenie Kobiet, Katolickie Stowarzyszenie Mężczyzn), a zwłaszcza oddziały KSM (męski i żeński), które regularnie organizowały kursy i wizytacje z udziałem przedstawicieli centrali KSM we Włocławku. Ważną funkcję pełniła biblioteka parafialna licząca 380 tomów³⁴.

³⁴ Ks. K. Rulka, *Z 49 lat pracy...*, s. 48.



Fot. 7. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży w Szadku po zakończonym kursie oświatowym (lata 30. XX w.). Ostatni rząd od lewej: Helena Domagalska, N. N., Kazimiera Pietrasówna, Kunegunda Wesołowska, Stanisława Kopińska (Wesołowska); stoją od lewej Maria Pawlikowska, Janina Biesiada (Lipińska), Stanisława Łazuchiewicz, Irena Pągowska, Mikołajczyk; siedzą w pierwszym rzędzie: N. N., Helena Kępka, Helena Kamińska (Rydzyńska)
 Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz



Fot. 8. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej w Szadku. Kurs kroju, szycia i haftu w prywatnym domu w Rynku (lata 30. XX w.). Od lewej siedzi: Stanisława Łazuchiewicz, Cypryńska (przy maszynie); stoi: Jadwiga Godzińska (Szkutnik, instruktorka i właścicielka domu, w którym odbywał się kurs), siedzi przed stołem Szymanowicz
 Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz



Fot. 9. Przedstawiciele szadkowskiego KSM podczas zlotu w Złoczewie (1937 r.)
Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz

Działalność szadkowskiego KSM w 1938 r. rozpoczęła się od wyjazdu oddziału żeńskiego na rekolekcje zamknięte w Sieradzu, które odbywały się w klasztorze ss. Urszulanek w dniach od 3 do 7 stycznia³⁵. W lutym w parafii obchodzono święto papieskie w szesnastą rocznicę wstąpienia na tron stolicy apostołskiej Ojca Świętego Piusa XI – 13 lutego na scenie wystąpiły wszystkie organizacje pod sztandarami, a w godzinach wieczornych urządzono akademię³⁶.

Szadkowskie KSM włączyło się również w zbiórkę uliczną na dom KSM we Włocławku, przeprowadzoną w pierwszą niedzielę po uroczystości Narodzenia NMP (11 września 1938 r.) z okazji patronalnego święta druchen. Zgodnie z rozporządzeniem ks. bpa K. M. Radońskiego i apelem prezesa diecezjalnej centrali KSM ks. Stefana Pietruszki³⁷, ks. Bernard Głowski powołał lokalny komitet ds. zbiórki, który zajął się sprzedażą nalepek i żetonów, przygotowaniem puszek i wyznaczeniem kwestujących. Niedostateczną liczbę żetonów, oddział szadkowski uzupełniał karteczkami z odbitymi na nich pieczęciami miejscowego Oddziału KSMŻ³⁸. Pozyskane fundusze ze zbiórek na diecezjalny dom KSM pozwoliły na spłatę długów i wykończenie budynku. W dniu przeprowadzenia zbiórki

³⁵ KDW 1937, R. XXXI, nr 12, s. 342.

³⁶ *Rozporządzenia diecezjalne. Święto papieskie*, KDW 1938, R. XXXII, nr 1, s. 28.

³⁷ Ks. S. Pietruszka, *Do Przewielebnych Księży Proboszczów i Asystentów K.S.M.Ż.*, KDW 1938, R. XXXII, nr 8, s. 221–222.

³⁸ *Patronalne Święto Katolickiej Młodzieży Żeńskiej. Rozporządzenie diecezjalne*, KDW 1938, R. XXXII, nr 8, s. 213.

ks. E. Lidtke (podobnie jak wszyscy prezesi KSM w całym kraju) odprawił w godzinach porannych mszę św. z okolicznościową homilią i wspólną komunią św. parafialnego żeńskiego oddziału KSM.



Fot. 10. Oddział żeński KSM w Szadku (19 marca 1938 r.). Od lewej stoją: Helena Uznańska (z męża Mizerska), Władysława Pietras (z męża Rybak), Helena Domagalska, siódma Stanisława Kopińska, dalej Stanisława Łazuchiewicz, Jadwiga Kosińska (z męża Pawłowska), Zofia Kamińska, trzynasta Janina Biesiada (z męża Lipińska), Helena Kępka Szymanowicz. Pierwsza od prawej stoi Kunegunda Wesołowska (z męża Łazuchiewicz). Siedzą od lewej: druga Helena Domagalska, Stanisława Kopińska – przewodnicząca Oddziału KSMŻ (z męża Wojciechowska), Edward Lidtke – proboszcz, protektor KSM, Stefan Grabarczyk – organista. Pierwszy rząd siedzą: druga Janina Kępka ur. 1924 r. (Racięcka), Bronisława Adamkiewicz (Muzyka z męża), Piotrowiczówna
Źródło: ze zbiorów rodzinnych Janiny Łazuchiewicz



Fot. 11. Pieczęć Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży żeńskiej w Szadku
Źródło: pieczęć KSM na odwrocie zdjęcia ze zbioru Stanisławy i Janiny Łazuchiewicz



Fot. 12. Występy żeńskiego oddziału KSM w Szadku z okazji święta druchen (lata 1935–1939). Na zdjęciu druga od lewej Stanisława Łazuchiewicz
Na odwrocie zdjęcia pieczęć stowarzyszenia
Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz

W 1938 r. ks. bp K. M. Radoński zwrócił się do prezesów KSMM, aby zachęcili młodzież do udziału w ogólnopolskim zlocie w Częstochowie³⁹. Zlot pod hasłem *Budujemy Polskę Chrystusową* odbył się w dniach 24–25 września w obecności Episkopatu Polski, zebranego na konferencji plenarnej⁴⁰. Na Jasną Górę przybyła także młodzież z KSM w Szadku (wraz z innymi oddziałami z diecezji włocławskiej) i złożyła uroczyste ślubowanie, że będzie *wiarę katolicką w sercu chować i mężnie wyznawać, pielęgnować w sobie życie łaski, żyć według przykazań Bożych i kościelnych, bronić Kościoła i szerzyć Królestwo Chrystusowe w swej duszy, w swej rodzinie i w swym środowisku*⁴¹.

³⁹ *Rozporządzenie diecezjalne*, KDW 1938, R. XXXII, nr 5, s. 130.

⁴⁰ Prezes KZMM E. Potworowski w „Przyjacielu Młodzieży” (1938, nr 10–11) tak pisał z tym zlocie: *W Częstochowie objawiła się nam wielkość, siła i potęga naszej organizacji. Jest nas wielu, 150.000! jest Związek, istnieje nie tylko nasz Oddział, ten Okręg, czy jedno nasze Stowarzyszenie w diecezji. Ale istnieje takich Oddziałów jak nasz 5000, istnieje 20 stowarzyszeń diecezjalnych. Istnieje przede wszystkim Związek w Poznaniu, który jest symbolem jednolitości i wielkości organizacji* (zob. „Biuletyn Krajowego Instytutu Akcji Katolickiej” 2000, nr 3–4).

⁴¹ *Echa Zlotu-Pielgrzymki w Częstochowie*, KDW 1938, R. XXXII, nr 10, s. 301; *Orędzie Biskupa Włocławskiego do młodzieży katolickiej*, KDW 1938, R. XXXII, nr 10, s. 276.



Fot. 13. Pielgrzymka szadkowskiego KSM z ks. Bernardem Głoskowskim
na Jasną Górę (24–25 września 1938 r.)
Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz



Fot. 14. Pielgrzymka szadkowskiego KSM z ks. B. Głoskowskim
na Jasną Górę (24–25 września 1938)
Źródło: ze zbioru Janiny Łazuchiewicz

16 czerwca 1939 r. ks. E. Lidtke mianowany został przez władzę diecezjalną protektorem podokręgu szadkowskiego w okręgu sieradzkim Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Żeńskiej⁴². W pracy z młodzieżą ks. E. Lidtke w dalszym ciągu wspierał wikariusz szadkowski ks. Bernard Głóskowski. Przewodniczącą żeńskiego oddziału KSM w Szadku została Stanisława Kopińska⁴³.

Parafialne oddziały Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Szadku w latach 1934–1939 wchodziły w skład Katolickiego Związku Młodzieży Męskiej i Katolickiego Związku Młodzieży Żeńskiej powstałych w 1934 r. z siedzibą w Poznaniu. Podlegały bezpośrednio stowarzyszeniu okręgowemu w Sieradzu i diecezjalnemu we Włocławku. Główny trzon obu stowarzyszeń stanowili członkowie Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej (SMP) utworzonego w 1919 r. W Szadku aktywnością wyróżniał się żeński oddział KSM, który w 1935 r. był jednym z 365 oddziałów żeńskich na terenie diecezji włocławskiej (łącznie liczących 9410 druhien i 1146 członkiń współpracujących)⁴⁴. Męski oddział KSM w Szadku był jednym z 307 oddziałów działających na terenie diecezji włocławskiej (łącznie liczących 8006 druhów)⁴⁵.

Patronem stowarzyszeń młodzieżowych Akcji Katolickiej był św. Stanisław Kostka, a świętem patronalnym uroczystość Chrystusa Króla. Hymnem przedwojennego KSM została pieśń *Hej do apelu*. Pieśń *My chcemy Boga* była hymnem wszystkich organizacji wchodzących w skład Akcji Katolickiej. Działalność KSM (religijna, kulturalno-oświatowa, charytatywna i społeczno-patriotyczna) prowadzona była pod hasłem *Budujemy Polskę Chrystusową*.

Działalność szadkowskich oddziałów KSM koncentrowała się w ogniskach – funkcję tę pełniły dom Woszczalskich przy al. 3 Maja, dom przy ul. Kościelnej oraz dom przy ul. Piotrkowska 4 – gdzie pod opieką patrona i asystenta gromadziła się młodzież na gry, zabawy oraz lekturę czasopism. Ognisko było miejscem spotkań członków sekcji kulturalno-oświatowej i sekcji artystyczno-dramatycznej – tu młodzież przygotowywała program na rocznice powstań narodowych i święta państwowe.

Zarząd szadkowskiego KSM wysyłał druhów i druhny na kursy instruktorские do Sieradza, Włocławka i Poznania. Członkowie stowarzyszenia brali udział w zlotach okręgowych (Sieradz, Złoczew, Zduńska Wola), diecezjalnych (Włocławek, Charłupia Mała) i ogólnopolskich.

⁴² Ks. Kazimierz Rulka, *Z 49 lat pracy...*, s. 49.

⁴³ Wywiad z Janiną Łazuchiewicz, marzec 2015 r.

⁴⁴ KDW 1935, nr 8–9, s. 230.

⁴⁵ KDW 1935, nr 8–9, s. 227.

Szadkowskie oddziały KSM uczestniczyły w zawodach sportowych i urządzały wycieczki. Członkowie KSM stanowili trzon szadkowskiego chóru kościelnego. Członkini żeńskiego oddziału KSM, Marianna Manios (Kosińska), tak wiosną 2009 r. wspominała tamte czasy: *Uczyliśmy się kochać Boga i Polskę, zdobywaliśmy samodzielność, umiejętność racjonalnego kierowania domem, rozumnego wychowywania dzieci. Przygotowywaliśmy występy, by w barwnym korowodzie z kościoła do remizy strażackiej przejść i zaprezentować je podczas uroczystości. Wyjeżdżaliśmy na przeglądy, konkursy. Wielu zasiliło szeregi chóru kościelnego w Szadku i innych parafiach Polski, m.in. na Ziemiach Odzyskanych, niektórzy za granicą.*

Nad całością prac czuwał patron stowarzyszenia, proboszcz i dziekan ks. Edward Lidtke oraz asystenci kościelni, wikariusze: ks. Stefan Flisiak (1934–1936) i ks. Bernard Głoskowski (1936–1939)⁴⁶. Ks. E. Lidtke, choć pozbawiony przez Niemców możliwości prowadzenia jawnej pracy duszpasterskiej i zmuszony do podpisania volkslisty, pozostał w okresie okupacji w Szadku. Trzy lata po wojnie przeniesiony do parafii Iwanowice, zmarł w 1951 r. Ks. Stefan Flisiak, aresztowany i więziony w Sieradzu oraz Łodzi, od 6 października 1941 r. był więźniem KL Dachau (nr 27 800) i Sachsenhausen. Przeżył wojnę. W 1949 r. wyjechał z Niemiec do USA i prowadził działalność duszpasterską w stanie Nebraska (miejscowość Omaha, Silver Creek, Fullerton). Zmarł 27 grudnia 2001 w Genoa, spoczywa na cmentarzu św. Piotra i Pawła w Fullerton. Ks. Bernard Głoskowski, aresztowany przez Niemców 6 października 1941 r., został wywieziony do Konstantynowa, a następnie do KL Dachau, gdzie zmarł 15 grudnia 1942 r.⁴⁷

W 1939 r. niemieckie władze okupacyjne rozwiązały wszystkie organizacje młodzieżowe, w tym najliczniejszą z nich – KSM. Po 1945 r. polityka władz państwowych wobec kościoła i ograniczenia swobodnego zrzeszania się uniemożliwiły reaktywację działalności KSM. Po 1990 r., mimo decyzji Konferencji Episkopatu Polski o reaktywacji KSM jako organizacji ogólnopolskiej, w Szadku nie doszło do powstania struktur stowarzyszenia. Jednak członków dawnego KSM łatwo zauważyć w parafii – zawsze aktywni, odpowiedzialni i angażujący się w życie kościoła.

Bibliografia

Źródła

Gotów! Sprawie służ!, Jednodniówka, Łódź 1936.
„Kronika Diecezji Włocławskiej” 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, R. XXVIII–XXXII.

⁴⁶ *Zmiany w diecezji*, KDW 1936, nr 10, s. 241.

⁴⁷ S. Librowski, *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diecezji włocławskiej 1939–1945*, Włocławek 1947, s. 36.

Wywiady ze Stanisławą Łazuchiewicz (2007), Przemysławem Sową (2007), Marianną Manios (2009), Stanisławem Kępką (2011), Marianem Piotrowiczem (2011), Krystyną Szymańską (2013), Janiną Łazuchiewicz (2015).

Opracowania

- Boczkowski A., *Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży – podręcznik*, Kraków 1999.
- Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży*, „Biuletyn Krajowego Instytutu Akcji Katolickiej” 2000, nr 3/4.
- Leksykon Wspólnot*, <http://www.eugeniusz.omi.org.pl/ksm> (10.01.2006).
- Librowski S., *Ofiary zbrodni niemieckiej wśród duchowieństwa diecezji wrocławskiej 1939–1945*, Włocławek 1947.
- Stefańska D., *Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej w Szadku w latach 1919–1934*, „Biuletyn Szadkowski” 2014, t. 14, s. 151–172.
- Szadek na starej fotografii. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży w Szadku*, oprac. J. Stulczewski, „Biuletyn Szadkowski” 2012, t.12, s. 235–263
- Rulka K., *Z 49 lat pracy duszpasterskiej 14 lat w Szadku – ks. Edward Lidtke*, „Biuletyn Szadkowski” 2009, t. 9, s. 37–63.

[Wpłynęło: marzec; poprawiono: maj 2015 r.]

CATHOLIC YOUTH ASSOCIATION IN SZADEK IN 1934–1939

Summary

The Catholic Youth Association in Szadek was established in 1934, after reorganisation of the Polish Youth Association, which had existed earlier. It carried out religious and social work within the framework of the Catholic Action. The patron of the Association in Szadek in 1934–1939 was the parish priest Rev. Edward Lidtke, and its church assistants were Rev. Stefan Filisiak (1934–1936) and Rev. Bernard Głoskowski (1936–1939). The Szadek troops of male and female youth together with troops in Małyń, Zygyry, Zadzim and Korczew formed the Szadek section of the Sieradz branch, which was part of the Włocławek diocese Association. The aim of this organization was to bring up young people in the spirit of the Catholic faith and patriotism. The forms of such education included recollections, “social” days, congresses, conventions, sports competitions and pilgrimages. The events that Szadek youth participated in were, among others, the Eucharistic Congress of the Sieradz Region in Sieradz (1934), district rallies and sporting events (in Zduńska Wola, Sieradz and Złoczew), diocese jamborees (in Charłupia Mała and Włocławek), and a nationwide rally in Częstochowa (1938). The Catholic Association in Szadek did not resume activity after 1945.

Key words: Catholic Youth Association, Catholic Action, Szadek.